

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У НИШУ

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Нишу, на седници одржаној 14. октобра 2015. године, након разматрања предлога Већа Департмана за педагогију, а сагласно одредбама члана 123. став 4., 128. и 32. [с2] Закона о високом образовању („Сл. гласник РС“, бр. 76/2005, 100/2007 – аутентично тумачење, 97/2008, 44/2010, 93/2012, 89/2013, 99/2014, 45/2015 – аутентично тумачење и 68/2015.), донело је одлуку број: 299/1-6-1-01 О ОБРАЗОВАЊУ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ И ОДБРАНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ кандидата ДАНИЈЕЛЕ ЗДРАВИЋ МИХАИЛОВИЋ, магистра наука – област музичких облика, под називом: *ЕСТЕТСКИ ДОЖИВЉАЈ МУЗИКЕ У НАСТАВНОЈ ПРАКСИ*

На основу систематске анализе докторске дисертације, Комисија подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. Обим и структура докторске дисертације

Докторска дисертација *ЕСТЕТСКИ ДОЖИВЉАЈ МУЗИКЕ У НАСТАВНОЈ ПРАКСИ* мр Данијеле Здравих Михаиловић, написана је у складу са стандардима прописаним од стране Универзитета у Нишу. Текст докторске дисертације написан је латиничним писмом на 309 страна текста.

Структура дисертације састоји се од поглавља који представљају теоријски и методолошки приступ проблему.

1. Увод (12-15. странице)
2. Теоријски приступ проблему (16-149. странице)
3. Методологија истраживања (150-187. странице)
4. Анализа и интерпретација резултата истраживања (188-244. странице)
5. Закључна разматрања (245-254. странице)

6. Литература (255-281. странице)

7. Прилози (282-309. странице).

У раду се налази осам графикона и четрдесетседам табела.

У раду кандидат разматра улога и значај естетског доживљаја музике у наставној пракси средње музичке школе.

У теоријском делу рада извршена је анализа релевантних теоријских појмова, где централни део представља естетски доживљај у контексту естетског васпитања, као и компоненте естетског доживљаја – емоционална и интелектуална. Поред тога, теоријски део садржи и циљеве, задатке и исходе учења у наставним предметима који су заступљени у истраживању, дидактичко-методичка питања наставе и димензију компетенција ученика средње музичке школе. У контексту наставне праксе, естетски доживљај музике подразумева онај доживљај путем којег се код ученика могу изазивати и култивисати одређене емоције, али истовремено усвајати и одређени музички и ванмузички садржаји. То значи да естетски доживљај музике представља један од кључних фактора у музичком образовању. Естетски доживљај музике представља витални део наставе у средњој музичкој школи, па је отуда интересовање кандидата везано управо за његове импликације. Поред тога што је непосредан доживљај музике саставни део курикулума средњег музичког образовања, он је уједно и кључни фактор мотивације ученика, као и емоција ученика у процесу наставе. Имајући у виду чињеницу да се потпуни ефекат доживљаја уметничког дела постиже само онда када се свака врста уметности представи путем сопствених изражајних средстава (Грандић, 2001), доживљај музике у настави повлачи за собом и шире импликације, као што су стручне компетенције ученика. Поред доприноса осветљавању улоге естетског доживљаја музике у савременој настави средње музичке школе, пажња кандидата је посвећена на адекватном музичко-образовном нивоу али на минимално-педагошком нивоу.

Сложеност тумачења естетике као науке настаје као резултат чињенице да полазну тачку у естетичком мишљењу не може представљати неки субјективно изабрани угао гледања, нити неки појам конвенционално фиксиран као централан и консеквентно одржан у строго формираној целини естетике као науке о уметности. Специфичност естетског треба извести из свакидашњих значења основних естетичких категорија, из описа изворног искуства уметности помоћу критички разјашњених категорија, са циљем суштинског испитивања естетског и уметничког, и то кроз призму естетског васпитања. Пре увођења термина естетски доживљај, доживљавање лепог називало се једноставно опажање лепог, па је тако и данас честа појава

поистовећивање термина естетски доживљај и доживљај лепог. Откад се формирао појам естетски доживљај, написи теоретичара углавном су у фокусу имали теорију естетског доживљаја а не дефиницију, јер се његово опште значење подразумевало. У педагошкој литератури естетски доживљај је заступљен у контексту естетског васпитања, при чему се увек користи као синоним за *доживљај лепог*.

Сходно тумачењу естетског доживљаја од стране кандидата у оквирима рада, даља теоријска разматрања се ослањају управо на тумачење емоционалне и интелектуалне стране доживљаја музике у којима недостаје педагошка нота и педагошки такт који се манифестују кроз форму и садржај музичког дела. Управо се у први круг естетских вредности убрајају појаве и предмети које сусрећемо у свакодневном животу и раду човека. Почев од најранијег детињства дете усваја естетске вредности најпре у свом дому, а затим у ширем окружењу. Принцип естетског се овде односи на принцип животног естетизма који је од пресудне важности за даљи естетски и културни развој личности. Зато је важно да се принципи естетског васпитања спроводе континуирано и неусиљено у свим сегментима васпитног деловања на појединца (Грандић, 2001).

Естетско и уметничко васпитање јесу области које се у великој мери преклапају, али немају исто значење. Комплексност и инкорпорираност наведеног, кандидат је препознао, али на тек задовољавајућем нивоу, перманентно акцентирајући поље уметности кроз призму музичких облика, без адекватног триангуларног педагошког приступа. Естетско васпитање је обухватније и надређено је појму уметничко васпитање, док је уметничко васпитање усмерено на упознавање појединих врста уметности или уметност уопште, естетско васпитање је, као што је већ речено, шири и свеобухватнији појам – није важан само за уметност, већ за целокупно човеково окружење.

Вредносне оријентације указују на примарно интровертни стил живљења музичара – окренутост ка самоактуализацији, естетским доживљајима и новим сазнањима и уздржавању од активности и понашања која укључују групу, друштво, управљање и друштвену моћ. Ове вредности су заједничке за ученике средње музичке школе и за студенте музике и вероватно су условљене природом професије, односно захтевима који се пред њих постављају, али и њиховом даровитошћу, когнитивним, личним и мотивационим својствима, као и раним породичним утицајима. Реализација задатака естетског васпитања повезана је са аспектима који осликавају когнитивну, емоционалну,

социјалну и радно-акциону димензију компетенција ученика. Свака од ових компетенција има своју естетску димензију (Сузић, 2005).

Емпиријски приступ проблему садржи значај истраживања, проблем, предмет истраживања, циљеве, задатке, хипотезе, варијабле, примењене инструменте, њихову поузданост, дизајн истраживања, опис узорка и поступка испитивања, као и употребљене поступке статистичке обраде података. Формулација предмета и циљева истраживања, осмишљен план, и сви остали сегменти говоре да кандидат поседује одређено искуство у планирању и реализовању истраживања. Постављене хипотезе су образложене, што указује на познавање проблема истраживања.

Приказ резултата истраживања и њихова интерпретација је обухватан и садржи петнаест поглавља, представљени су најпре, дескриптивном статистиком, а онда и статистиком закључивања, кандидат следи постављене циљеве и приказује резултате провере хипотеза.

Завршни део дисертације представљају закључна разматрања, педагошке импликације и препоруке за даља истраживања, у оквиру које кандидат коментарише налазе из угла одабраног теоријског оквира, досадашње емпиријске евиденције и на основу сопствених промишљања.

На крају тезе наведен је попис 307 библиографских јединица коришћених у теоријско-методолошком приступу теми.

На адекватан музичко-образовни начин представљена је тема рада и указано је на приступ који је одабран у проучавању проблема којима се бави дисертација.

2. Теоријска и методолошка утемељеност докторске дисертације

Тема докторске дисертације *ЕСТЕТСКИ ДОЖИВЉАЈ МУЗИКЕ У НАСТАВНОЈ ПРАКСИ* мр Данијеле Здравих Михаиловић значајна је, актуелна и недовољно истражена. Доживљај лепоте музичког дела сложен је психички феномен из чега произилази широко и вишезначно тумачење термина естетски доживљај. Један сегмент научног значаја истраживања кандидата састоји се у прецизнијем одређењу овог термина, који је схваћен у контексту повезаности са

емоцијама ученика у настави средње музичке школе. Ово је само један од начина да се одреди и емпиријски истражи естетски доживљај музике у наставној пракси стручног музичког образовања. Проблем истраживања кандидата фокусиран је на стручно музичко образовање и обухвата импликације естетског доживљаја музике у наставној пракси средње музичке школе. Сложеност проблема садржана је у самој чињеници да естетски доживљај *per se* није увек повезан само са доживљавањем лепог у уметности, већ, како поједини аутори указују (Ингарден, 1979), може бити и негативан. Различите врсте и нивои доживљаја музике чине специфичном наставну праксу средње музичке школе, а естетски доживљаји музике постају саставни део свакодневних активности младих музичара. Естетски доживљај је посебно стање ума које је квалитативно другачије од 'нормалног' свакодневног менталног стања. У овом менталном стању особа је фасцинирана одређеним објектом, док је околина у сенци, самосвест се смањује, а осећај времена је искривљен. Неке анализе и резултати указују да естетски доживљај може бити генерисан у два облика, као што су фасцинација необичним, неизвесност, двосмисленост и опречне информације (нпр. модерна уметност) и дивљење савршеном изражавању (савршеном саставу), сложеној композиционој правилности, и софистицираност на више нивоа симболичког наратива (Марковић, 2012). Упркос различитим теоријама и схватањима естетског доживљаја, може се говорити да он обухвата функције две групе блиских феномена, као што су нека изузетна искуства (нпр. врхунско задовољство, флоу, итд.) и искуство лепоте (нпр. задовољство, привлачност, хармонија, итд.). Да би се упознала лепота музике, важно је да ученици упознају *језик* музичке уметности у свим његовим појавама, појмовима и чињеницама и то не само теоријски, начелно и апстрактно, него увек у звучној реалности, на конкретним примерима из вредне музичке литературе (Деспиф, 2013). Имајући у виду импликације естетског доживљаја музике у настави, један део предмета истраживања везан је за улогу и значај естетског доживљаја у курикулуму средње музичке школе, а посредно, и за компетенције ученика. У процесу наставе и учења доживљај музике резултира различитим емоционалним реакцијама, тако да је саставни део предмета истраживања везан за емоције ученика за време наставе.

Детектовање евентуалних недостатака у савременом музичком образовању може бити од великог значаја за унапређење наставне праксе, где видимо не само простор већ и неопходност да се поменути проблем истражи.

Да би се постављени циљ реализовао, односно да би се утврдило да ли је у настави средње музичке школе заступљен позитиван или негативан естетски доживљај, најпре је испитана повезаност позитивних и негативних емоција са наставом теоријских, извођачких и

стваралачких предмета. Пошто је естетски доживљај музике у истраживању сагледан у контексту естетског васпитања, испитивана је заступљеност принципа многостраности и креативности у настави средње музичке школе. Као шира импликација естетског доживљаја музике у настави сагледана је повезаност теоријских предмета са предметима практичног извођења музике, као и компетенције ученика (когнитивне, емоционалне, социјалне и радно-акционе). Посредно, путем испитивања задовољства наставом и естетског доживљаја, испитиван је и мотивација ученика. Као један од важних фактора, испитиван је и улога наставника у култивисању естетског доживљаја код ученика, јер у школама уметничког профила наставна пракса подразумева и непосредну комуникацију са ученицима везану за њихов доживљај.

Кандидат је пошао од опште претпоставке - Претпоставља се да је естетски доживљај музике повезан са позитивним емоцијама ученика и да има важну улогу у наставној пракси средњег музичког образовања како у курикулуму тако и у формирању компетенција ученика. О методолошкој утемељености дисертације говори и избор адекватних истраживачких техника, инструмената и процедура за статистичку обраду обимне базе прикупљених података, почев од метода дескриптивне статистике до напредних и веома поузданих поступака савремене статистике закључивања.

3. Анализа основних резултата истраживања

Анализа резултата организована је кроз више корака у складу са специфичним задацима истраживања. Резултати истраживања показују да у настави теоријских и извођачких предмета, као и у настави генерално, преовлађују позитивне емоције ученика. Компетенције ученика средње музичке школе су несразмерно заступљене – ученици поседују емоционалне, социјалне и радно-акционе компетенције, али је евидентан недостатак когнитивних компетенција. Како би се код ученика јачале когнитивне компетенције које подразумевају способност уочавања, процењивања, доживљавања, остваривања и способност вредновања, било би неопходно да се у наставној пракси направи већи простор за слушање, анализу и естетско вредновање уметничког објекта – музичког дела. Додатни проблем у настави средњег, али и високог музичког образовања, представља чињеница да је наставна пракса исувише оптерећена теоретским правилима,

чиме се губи истинска веза са *живом* музиком. Критикујући актуелну наставну праксу стручног музичког образовања, Гарун Малаев (2004) истиче да музиколози имају готово адвокатски опрез када је *лепо* у питању и да музички теоретичари, као и наставници, запостављају естетску димензију музике. Систем научених правила везаних за облик, хармонију или полифонију неће пружити квалитетно стручно музичко образовање. Да би се оно постигло, потребан је интензивнији *естетски доживљај* музике, како би се запажања о музичким квалитетима изнедрила из ње саме. Настава теоријских предмета код ученика повезана је са позитивним емоцијама, што посредно указује на важност естетског доживљаја у настави теоријских предмета (Хармонија, Контрапункт, Историја музике са упознавањем музичке литературе, Музички облици), односно да ученици током наставе на овим предметима могу да доживе лепоту класичне, ренесансне или барокне музике и то на свим нивоима учења, односно у свимзрастима. Ова чињеница нам је сугерисала да у процесу наставе и учења не недостаје *естетски доживљај* написаног задатка.

Повезивање елемената хармоније, контрапункта, музичких облика и историје музике са предметима који се заснивају на практичном музицирању, такође је један од важних елемената естетског доживљаја музике. Добијени налаз показује да је повезаност естетског доживљаја музике у теоријским и извођачким предметима на задовољавајућем нивоу, јер повезивање различитих природа наставних предмета чини да се код ученика формира целовита слика *о* музичкој уметности и *из* музичке уметности, те да ученици добију могућност високих стручних компетенција.

Један од важних аспеката истраживања био је везан за улогу наставника у култивисању естетског доживљаја музике у настави. Добијени налази показују да је пронађен директан утицај наставника на естетски доживљај у настави хармоније, али не и у настави извођачких предмета. Овакав резултат је изненађујући, посебно када је у питању улога наставника у настави извођачких предмета. Ипак, можемо још једанпут подвући велику улогу и одговорност наставника не само у смислу рада на јачању сопствених компетенција (стручна усавршавања, испуњавање одређених критеријума за напредовање и слично) већ много више када се ради о настави, нарочито када је у питању индивидуална настава. Уколико наставник жели да ученици имају потпуно естетски доживљај музике у настави теоријских предмета (контрапункта) морали би много више пажње да посвете

дoживљајном аспекту музике (ученичких задатака) која се ствара на часу. У области извођаштва, улога наставника се такође састоји у подстицању ученика на размишљање и анализу композиције, како би се избегао површан, аматерски приступ музичком делу. За стицање квалитетних и трајних знања, као и за целовити естетски доживљај код ученика, ова корекција била би нужна.

Неке од наведених констатација које је кандидат дефинисао као педагошке импликације:

1. У настави на предметима музичког извођаштва такође је важно развијати естетски доживљај, јер се показује да он може бити снажан фактор мотивације ученика. Поред тога, рад на изражајном дотеривању музике која се изводи пружа могућност бављења и *музички летим*, чиме се, поред емоционалних, развијају и интелектуалне компоненте естетског доживљаја.

2. Поред рада на побољшању школског успеха, важност формирања и развијања когнитивних, емоционалних, социјалних и радно-акционих компетенција морала би бити императи савремене наставе, јер ће компетенције стечене у средњој музичкој школи бити неопходне за даље усавршавање ученика. Поред тога, у савременом друштву све више се упошљавају слободни уметници, а све је мање сталног запослења, тако да ће стечене компетенције бити пресудне у селекцији и запошљавању музичара у будућности.

3. Наставници би требало да имају у виду значај подстицајне средине за естетски доживљај музике и да развијају љубав према музици генерално. Препорука за наставнике састоји се у подстицању ученика да што више присуствују концертима, операма, позоришним представама и свим облицима музичких и културних активности у свом граду, али и шире.

4. Закључак и предлог

На основу прегледа и анализе докторске дисертације мр Данијеле Здравих Михаиловић, комисија је сагласна у мишљењу да је одабрана тема актуелна и научно релевантна, теоријски утемељена и методолошки коректно и на задовољавајућем нивоу постављена. Дисертација је написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме.

Спроведено је обимно и оригинално истраживање, примењене су адекватне

истраживачке технике и инструменти, примењене су сложене статистичке технике обраде података које омогућавају сагледавање комплексних веза међу испитиваним варијаблама.

Приказ и тумачење резултата се одликује систематичним и аналитичким приступом, захваљујући коме је кандидат јасно изложила и протумачила налазе. Интерпретација резултата је изведена у складу са научним стандардима и добро је повезана са теоријским и емпиријским подацима представљеним у првом делу рада. Проблем истраживања је вишеструко значајан за разумевање процеса музичког образовања, посебно у развијању естетског доживљаја у теоријским, извођачким и предметима заснованим на децјем стваралаштву у настави музике. Поред теоријског, проблем има и практичан значај и, имајући то у виду, кандидат наводи импликације добијених налаза у односу на потребу пружања подршке музичком образовању.

У закључку, Комисија сматра да докторска дисертација под називом *ЕСТЕТСКИ ДОЖИВЉАЈ МУЗИКЕ У НАСТАВНОЈ ПРАКСИ* мр Данијеле Здравих Михаиловић садржи све потребне елементе, задовољава постављене критеријуме за израду дисертације и представља оригиналан и значајан допринос науци.

На основу прегледа и оцене рукописа докторске дисертације дајемо позитиван извештај о оцени докторске дисертације и предлажемо Наставно-научном већу Филозофског факултета Универзитета у Нишу да се мр Данијели Здравих Михаиловић одобри усмена одбрана докторске дисертације.

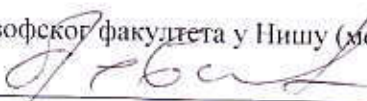
У Нишу

10.12.2015.

Чланови Комисије:

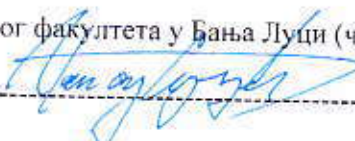
Др Бисера Јевтић, ванр. проф.

Филозофског факултета у Нишу (ментор)

Др Ненад Сузић, ред. проф.

Филозофског факултета у Бања Луци (члан)

Др Жана Бојовић, ванр. проф.

Учитељског факултета у Ужицу (члан)

Др Јелена Максимовић, доцент

Филозофског факултета у Нишу (члан)

Др Соња Цветковић, доцент

Факултет уметности у Нишу (члан)

